

MUISTIO 4.7.2019 / **Oppimisvaikeudet ja opinnoista syrjäytyminen**

Oppimisvaikeus voi johtaa syrjäytymiseen opinnoista ja työelämästä

Oppimisvaikeudet ovat keskeinen riskitekijä yksilön elämässä: ne aiheuttavat haittaa opinnoissa, työllistymisessä, työssä suoriutumisen ja arjessa. Ne ovat usein myös juurisyy muiden, myöhemmin elämässä kasautuvien ongelmien, kuten päihde- ja mielenterveysongelmien, taustalla. Kokemuksemme ja arviomme mukaan opinnoista syrjäytyneiden ja opinnoissa uupuvien joukossa on suuri määrä henkilöitä, joiden ongelmien ensisijaisena syynä on oppimisvaikeus, jota ei ole tunnistettu tai johon henkilö ei ole saanut riittävästi tukea.

Oppimisvaikeudet ovat yleisiä: niitä arvioidaan olevan 10–20 prosentilla väestöstä. Ne ovat synnynnäisiä, neurobiologisia erityisvaikeuksia, jotka ilmenevät odottamattoman suurina hankaluuksina lukemisen ja kirjoittamisen, matematiikan tai hahmottamisen taidoissa henkilön muuhun kognitiiviseen kapasiteettiin verrattuna. Vaikeudet eivät selity opetuksen tai harjoituksen puutteella tai muilla sairauksilla.

Vielä 20 vuotta sitten oppimisvaikeuksia ei koulussa usein edes tunnistettu, vaan oppilaat, joilla oli jokin oppimisvaikeus, leimattiin ”tyhmiksi tai laiskoiksi” ja he päätyivät vain vähän koulutusta vaativiin töihin. Tänä päivänä oppimisvaikeudet tunnetaan jo paremmin, mutta edelleen tieto tukikeinoista on riittämätöntä. Palvelujärjestelmämme ei vielä tunnista eikä ota aikuisten oppimisvaikeutta huomioon, eikä aikuisille tarjota oppimisvaikeuksissa tukea.

Oppimisvaikeudet jäävät eri hallinnonalojen väliin

Oppimisvaikeudet ovat melko pysyviä ominaisuuksia, mutta oikeanlaisen tuen avulla niihin löytyy hyviä apuvälineitä ja kompensointikeinoja. Siten ymmärrystä oppimisvaikeuksista ja vaikuttavia palveluita tulisi tarjota tarpeen mukaisesti läpi elämän. Hallinnollisesti asia kuuluu ainakin kolmen ministeriön alueelle: opetus- ja kulttuuriministeriön (lapset ja nuoret, koulutuspolitiikka ja oppilaitokset), sosiaali- ja terveysministeriön (aikuiset, sosiaali- ja terveyspolitiikka ja sote-palvelut) sekä työ- ja elinkeinoministeriön (aikuiset, työllisyyspolitiikka ja TE-palvelut). Toistaiseksi oppimisvaikeuksien on nähty kuuluvan lähinnä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle ja liittyvän pitkälti vain lapsiin ja nuoriin. Aikuisten oppimisvaikeudet eivät ole kuuluneet minkään hallinnonalan vastuulle.

Myös edellisen opetusministerin asettama Lukutaitofoorumi keskittyi lasten ja nuorten lukemiseen, ja heidänkin kohdallaan pääpaino oli lukuharrastuksen lisäämisessä yleisesti. Nyt olisi tarpeen panostaa lukemisen edellytysten vahvistamiseen kaikissa ikäryhmissä.

Tarve poliittiselle ohjaukselle

Toivomme, että uusi hallitus kiinnittää oppimisvaikeuksiin erityistä huomiota ja laatii niiden tunnistamiseen ja tukemiseen yhtenäisen, **hallinnonalojen rajat ylittävän ja ihmisen koko elämänkaaren kattavan toimintaohjelman**. Oppimisvaikeudet koskettavat yli miljoonan suomalaisen elämää, ja niiden merkitys on suuri paitsi oppimisen ja opiskelun myös työllistymismahdollisuuksien sekä terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmista. Siksi on ensiarvoisen tärkeää, että myös hallinnossa oppimisvaikeudet ymmärretään laajasti ja niiden huomioimisesta kannetaan yhteisesti vastuu.

Oppimisvaikeuksiin löytyy apua

Oppimisvaikeuksia koskevan kokonaisvaltaisen toimintaohjelman laatiminen on välttämätöntä tähän yhteiskunnallisesti, inhimillisesti ja taloudellisesti merkittävään haasteeseen vastaamiseksi.

Toimintaohjelman puitteissa tulisi kehittää ja resursoida oikeanlaiset tukimuodot ja tehokkaat (ennaltaehkäisevät) palvelut kaikenikäisille erilaisille oppijoille.

Uskomme, että määrätietoinen **panostaminen erityisesti heikoimmassa asemassa olevien ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden ja opiskelijoiden tukemiseen** on pidemmällä tähtäimellä kannattavin satsaus tulevaisuuteen. Tukitoimien tulisi olla yksilölliset ja tarpeen mukaisesti jatkuvat. Tuki ei saisi myöskään päättyä toisen asteen jälkeen, vaan sitä tulisi tarjota edelleen korkeakouluopinnoissa samoin kuin aikuiskoulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä. Aikuisten tulisi saada oppimisvaikeuksiinsa tukea tarvittaessa myös TE- ja sote-palveluissa.

Uskomme, että oikein kohdennetun tuen ja myös aikuisille suunnattujen oppimista tukevien palvelujen avulla voidaan opinnoista ja työelämästä syrjäytymistä huomattavasti vähentää. Samalla ihmisten kokonaisyvinvointi lisääntyy, tarve sote-palvelujen käyttöön vähenee ja edellytykset väestön koulutustason nostamiselle paranevat.

Tavoitteen tulisi olla, että 2030-luvulla jokaisella peruskoulun päättävällä nuorella on hyvä käsitys omista vahvuuksista ja kiinnostuksen kohteista, hyvät perustaidot ja valmiudet toisen asteen opintoihin, luottamusta itseensä oppijana ja halua suorittaa vähintään toisen asteen tutkinto. Toisena tavoitteena pitäisi taata elinikäisen oppimisen ja uudelleen kouluttautumisen mahdollisuudet kaikille aikuisille. Tällä hetkellä Suomessa on suuri joukko työikäisiä aikuisia, joiden oppimisvaikeutta ei ole tunnistettu tai jotka eivät ole saaneet sen kanssa selviytymiseen mitään tai riittävästi tukea. Suurimmat panostukset juuri niiden ryhmien tukeminen, joilla on oppimisessaan erityisiä haasteita, tekisi Suomesta aidosti mallimaan koulutuksellisen tasa-arvon, korkean koulutustason ja hyvään sivistykseen perustuvan hyvinvoinnin edistämiseksi.

Erilaisten oppijoiden liitossa on vuosien ajan kehitetty keinoja, joilla lapsia, nuoria ja aikuisia tuetaan selviytymään opinnoissa ja työelämässä. Näitä ovat muun muassa ohjaus oppimista edistävien ja työssä selviytymistä sujuvoittavien apuvälineiden käyttöön sekä yksilöllisen tuen ohjausmalli oppimis-, opiskelu- ja työelämävalmiuksien parantamiseksi (ks. www.eoliitto.fi: Oppimisen apuvälinekeskus/Oppimisen olohuone/Työ sujuvaksi!). Tulokset ovat olleet erittäin hyviä, vaikka toiminnan resurssit ovat olleet vähäiset ja toiminta valtakunnallisessa mittakaavassa ja ongelmakentän laajuuteen nähden pienimuotoista.

Tarjoamme mielellämme asiantuntemustamme ministeriön käyttöön.

Lisätietoja:

Sarianna Reinikainen, KT, toiminnanjohtaja
Erilaisten oppijoiden liitto ry
Puh. 044 3009693
sp sarianna.reinikainen@eoliitto.fi
Vuorikatu 16 A 1, 00100 Helsinki
www.eoliitto.fi